

LAILA NIKLASSON

Institutionen för samhälls- och beteendevetenskap, Mälardalens högskola

Moira von Wright – Vad eller vem? En pedagogisk rekonstruktion av G.H. Meads teori om människors intersubjektivitet (Göteborg: Daidalos, 2000)

Ungefär sjuttio år har passerat sedan George Herbert Mead var verksam, bland annat vid Chicagos universitet. Till viss del samtida med John Dewey och William James arbetade Mead inom den pragmatiska traditionen och hans särskilda bidrag är tankar om hur jaget och självet utvecklas och hur vi interagerar. Tankeströmningar med likartat tema har fogats in under begreppet *symbolisk interaktionism* och har varit mer eller mindre populära under 1900-talet. Under slutet av 1960- och början på 1970-talet hade den symboliska interaktionismen ett uppsving och är idag en väl etablerad tradition. Om än inte »i ropet» vad avser referenser i samtida doktorsavhandlingar.

I boken *Vad eller vem? En pedagogisk rekonstruktion av G. H. Meads teori om människors intersubjektivitet* beskriver, undersöker och tolkar Moira von Wright utvecklingen av Meads tankar. Som källa har hon använt dels texter av Mead själv, dels texter som är sammanställda och tolkade av kollegor och elever från Meads verksamma år. von Wright presenterar texterna och dess innehåll, hon analyserar dem och hon lyfter fram vissa perspektiv.

Främst vill hon lyfta fram skillnaden mellan det punktuella perspektivet, där vi ser varandra som fristående individer som möts och det relationella, där vi riktar vår blick på mötet, på mellanrummet mellan oss. von Wrights huvudtes är att de möten som äger rum mellan människor, särskilt i en utbildningssituation, skulle vinna på att perspektivet inte är punktuellt utan relationellt. Då stannar vi inte upp vid att den vi möter är skolkare, är handikappad – ett vad, utan istället låter vi människan träda fram genom samtalen. Vi får veta vem människan är genom att utgå från en diskussion där båda parter framför sina åsikter och kommentarer. På detta sätt träder också människans individualitet fram i relationen.

Med resultaten från sin studie vill von Wright positionera sig i en debatt om individualisering av undervisningen. Hennes uppfattning är att om läraren vill lära känna individen är frågan *vem*, inte *vad* som skall vara vägledande. En annan positionering hon gör är att ansluta sig till den pragmatiska traditionen, i vid mening. von Wright har här lyft fram det relationella perspektivet inom pragmatismen och ger samtalen en särskild vikt. Hon betonar också handlandets betydelse. Hennes egna motiv är politiskt-moraliska, gränsen mellan politik och pedagogik uppfattar hon som otydlig. Vi är alla delaktiga i hur framtiden kommer att gestalta sig. Framtiden är visserligen oviss, men den kan inte bli hur som helst, individens handlande har betydelse.

För att komma fram till dessa resultat använder hon sig av en empirisk undran och därefter teoretiska studier för att avsluta med en sammanfattande analys. Hennes empiriska undran utgår från egna och andras erfarenheter från undervisning. Frågan är hur man »gör det goda» (s 23)? Det goda förtydligar hon sedan som en strävan efter att forma en levande undervisning, hur alla

deltagare skall bli erkända och hur goda pedagogiska möten skall skapas. Utifrån denna undran söker hon sedan teoretisk förståelse för att använda som redskap i sin strävan.

Hennes uttalade syfte är »att skissera förutsättningarna för ett pedagogiskt förhållningssätt, att skriva ett utkast till en teori för ett relationellt perspektiv på det pedagogiska mötet». Detta gör hon genom att (1) analysera och rekonstruera tankegångar om den mänskliga subjektivitetens konstituering hos George Herbert Mead, (2) sammanföra dessa med tankegångar om handlande människor hos Hannah Arendt, samt (3) diskutera de tänkta pedagogiska konsekvenserna av det relationella perspektivet genom att ställa den pragmatiska frågan »Hur blir det?» (s 27 f).

De två centrala begreppen *punkt* och *relation* är också två positioner. Med punktuellt perspektiv anger också von Wright ett perspektiv på subjektivitet där självet ses som en självständig och isolerbar kategori. Perspektivet jämförs med Løvlies (»Utbildningsreformens paradoxer». I Säfström & Östman (red) *Textanalys*. Lund: Studentlitteratur, 1999) definition där det punktuella är något som kan tillhöra en person, det vill säga är en egenskap. Det som är relationellt omfattar tvåsidiga beskrivningar och borde hellre benämnas fenomen, menar Løvlie. von Wright delar Løvlies uppfattning men vill här gå något längre än Løvlie. Hon lyfter fram att även två enskilda individer kan ha en relation där relationen bygger på just ett punktuellt perspektiv, inte ett relationellt. Denna relation skulle då utgöras av en linje mellan två enskilda individer. von Wright menar att detta kan åskådliggöras som två punkter som har en rät linje mellan sig.

Till skillnad mot punktuellt perspektiv är det relationella perspektivet inte byggt på de två enskilda individerna och deras egenskaper utan utgörs av de handlingar som uppstår i relationen. Tanken är att människan ständigt förändras, ständigt är på väg någonstans, och att det är i mötet med en annan människa som människan visar sig som handlande subjekt. Intersubjektiviteten betecknar den gemensamma samordnade handlingen. Istället för att föreställa oss två punkter och en rät linje kan vi nu föreställa oss en triangel. Denna triangel representerar en dubbel rörelse som går från det förflutna till nuet och ur framtiden till nuet. Genom att använda en triangel behöver vi inte bestämma början och slut på en process.

Det punktuella och det relationella perspektivet är inte varandras motsatser då de har helt olika utgångspunkter. För att ytterligare underlätta för läsaren att byta perspektiv vill von Wright använda sig av Norbert Elias begrepp »figuration» (*The court society*. New York: Pantheon Books, 1983 och *Was ist Soziologie?* München: Juventa, 1971). Med figuration menas en öppen processmodell som kan utgöra ett nätverk av beroenden utan att bestämma en viss struktur.

Den möjlighet von Wright ser i detta perspektivskifte är att fokus bör avlägsna sig från att se elev och lärare som enskilda personer som skall föras närmare varandra och lära känna varandras egenskaper. Istället bör fokus riktas mot elev och lärares gemensamma möte, vad som uppstår i det som von Wright kallar »det pedagogiska mötet». von Wright menar att det finns en ojämlikhet i mötet mellan elev och lärare och att denna ojämlikhet skulle

kunna försvinna om båda möttes under andra förutsättningar, som människor som kommer fram till en gemensam samordnad handling under en dialog.

Genom att rekonstruera Meads tankar om relationer har von Wright också tydliggjort nödvändigheten av ett perspektivskifte. Därmed har hon också intagit en normativ position i frågan om mötet mellan elev och lärare. Utan att ifrågasätta von Wrights referensram och huvudfrågeställningar skulle jag ändå vilja föreslå att ytterligare en problematisering av mötet behöva göras. Om jag blickar tillbaka på den tidsperiod då jag tjänstgjorde på grundskole- och gymnasienivå, vill jag mena att möten mellan elev och lärare förekommer i en rad olika sammanhang; med olika antal parter, med olika tid- och rums- möjligheter, i olika avsikter. von Wrights perspektiv förefaller vara inställt på att det punktuella perspektivet är bäst för alla dessa olika varierande möten. Då nu von Wright lagt grunden för ett perspektivskifte finns också möjlighet att gå vidare och problematisera de olika mötessituationerna och utröna vad det blev för samordnad handling. Jag föreställer mig att von Wright kan tänka sig att det finns flera sorters samordnad handling. Därmed skulle det i ett senare led vara möjligt att problematisera den samordnade handlingen.